

ΑΠ 1168/2022. Απόρροια του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη αποτελεί το τεκμήριο αθωότητας, το οποίο έχει διττή φύση. Αποτελεί, κατά την αντικειμενική του όψη, γενική αρχή της ποινικής διαδικασίας ή αλλιώς διαδικαστική εγγύηση στην ποινική δίκη υπέρ του κατηγορουμένου, η οποία υποχρεώνει τα όργανα της ποινικής διαδικασίας να την παρέχουν, χωρίς να είναι προκατειλημμένα, ως προς το αποτέλεσμα της και, παραλλήλως, είναι υποκειμενικό διαδικαστικό – δικονομικό του δικαίωμα, που αποσκοπεί στην προστασία των δικαιωμάτων υπεράσπισης, αλλά και στην προστασία της προσωπικότητάς του, δηλαδή της τιμής και της υπόληψής του και εν τέλει της εικόνας του στην κοινωνία, ως αθώου.

«...»

Περαιτέρω, το, κατ' άρθρο 6 παρ. 2 της Ε.Σ.Δ.Α., τεκμήριο αθωότητας προβλέπεται επίσης στο άρθρο 14 παρ. 2 Δ.Σ.Α.Π.Δ. (ν. 2462/1997), στα άρθρα 47, 48 του Χ.Θ.Δ.Ε.Ε. και εν τέλει στο άρθρο 71 του νέου ΚΠοινΔ : «Οι ύποπτοι και οι κατηγορούμενοι τεκμαίρονται αθώοι μέχρι να αποδειχθεί η ενοχή τους, σύμφωνα με το νόμο». Το τεκμήριο αθωότητας, που κατ' αρχήν είναι ειδικότερο συστατικό στοιχείο του, κατ' άρθρο 6 παρ. 1 Ε.Σ.Δ.Α., δικαιώματος σε δίκαιη δίκη, έχει διττή φύση. Αποτελεί, κατά την αντικειμενική του όψη, γενική αρχή της ποινικής διαδικασίας ή αλλιώς διαδικαστική εγγύηση στην ποινική δίκη υπέρ του κατηγορουμένου, η οποία υποχρεώνει τα όργανα της ποινικής διαδικασίας να την παρέχουν, χωρίς να είναι προκατειλημμένα, ως προς το αποτέλεσμα της και, παραλλήλως, είναι υποκειμενικό διαδικαστικό – δικονομικό του δικαίωμα, που αποσκοπεί στην προστασία των δικαιωμάτων υπεράσπισης, αλλά και στην προστασία της προσωπικότητάς του, δηλαδή της τιμής και της υπόληψής του και εν τέλει της εικόνας του στην κοινωνία, ως αθώου (Ε.Δ.Δ.Α. Κώνστας κατά Ελλάδος, 24/5/2011, παρ. 27 – Allen κατά Ην. Βασιλείου, 12-07-2013, παρ. 94 – Τριανταφύλλου σε Λ. Κοτσαλης «Ε.Σ.Δ.Α. και Ποινικό Δίκαιο», εκδ. 2014, σελ. 471-473 και 507, Στ. Αλεξιάδης σε «Η δημοκρατική νομιμοποίηση του Δικαστή και το τεκμήριο αθωότητας του κατηγορουμένου» - Εταιρεία Δικαστικών

Μελετών και Ένωση Ελλήνων Συνταγματολόγων, εκδ. 1993, σελ. 103 επ., ιδίως 104). Ο χαρακτήρας του τεκμηρίου, ως δικαιώματος, προκύπτει ευθέως από το αγγλικό κείμενο του άρθρου 14 παρ. 2 του ΔΣΠΑ (Ν. 2462/1997) και κατά το περιεχόμενό του ο κατηγορούμενος δικαιούται, καθόλη τη διάρκεια της δίκης, να τυγχάνει μεταχείρισης αθώου, δυνάμενος να ασκήσει τα δικαιώματα υπεράσπισης που του παρέχει ο νόμος. Η ισχύς του τεκμηρίου φθάνει μέχρι την απόδειξη της ενοχής του κατηγορουμένου. Πριν από το στάδιο αυτό, η πρόωρη απόδοση ενοχής από τις δικαστικές αρχές που ερευνούν ή δικάζουν την υπόθεση, οι οποίες οφείλουν να το πράττουν αμερόληπτα και να θεωρούν το αποτέλεσμα της δίκης ανοικτό, συνιστά κατάφωρη παραβίαση του άρθρου 6 παρ. 1 της Ε.ΣΔ.Α. (Τριανταφύλλου, ο.π., σελ. 498 και 484). Από το τεκμήριο αθωότητας απορρέει ο κανόνας του άρθρου 178 παρ. 2 του ΚΠοινΔ (όπως συμπλ. με το άρθρο 7 παρ. 24 του ν. 4637/2019), για αυτεπάγγελτη έρευνα από τους εισαγγελείς και τους δικαστές της ενοχής ή αθωότητας του κατηγορουμένου («Οι δικαστές και οι εισαγγελείς εξετάζουν αυτεπαγγέλτως όλα τα αποδεικτικά μέσα, που θεμελιώνουν την ενοχή ή κατατείνουν στην αθωότητα του κατηγορουμένου, καθώς και κάθε στοιχείο, που αφορά την προσωπικότητά του και επηρεάζει την επιμέτρηση της ποινής. Ο κατηγορούμενος δεν είναι υποχρεωμένος να προσκομίσει αποδεικτικά στοιχεία για τα πραγματικά περιστατικά, που επικαλείται υπέρ του. Οι δικαστές και οι εισαγγελείς, είναι υποχρεωμένοι να ερευνούν με επιμέλεια κάθε στοιχείο ή αποδεικτικό μέσο, που επικαλέστηκε υπέρ αυτού ο κατηγορούμενος, αν αυτό είναι χρήσιμο για να εξακριβωθεί η αλήθεια» βλ. και άρθρα 243 παρ. 1 εδ. α', 239 παρ. 2, 274, 351 παρ. 1 και 352 ΚΠοινΔ). Σύμφωνα με την Αιτιολογική Έκθεση Σχ. Νέου ΚΠΔ «... κατ' εφαρμογή της Οδηγίας 2016/343/ Ε.Ε., για το τεκμήριο της αθωότητας (ν. 4596/2019) προβλέφθηκε ... η διάταξη για το βάρος απόδειξης Στην κατεύθυνση αυτή διασαφηνίζεται τόσο η υποχρέωση των δικαστικών προσώπων να εξετάζουν αυτεπαγγέλτως όλα τα αποδεικτικά μέσα ... όσο και οι αυτονόητα απορρέουσες από το τεκμήριο αθωότητας, αρχές της μη υποχρέωσης του κατηγορουμένου να αποδείξει την αθωότητά του και της αρχής *in dubio pro reo*». Έτσι, ο

κατηγορούμενος δεν μπορεί να υποστεί δυσμενείς συνέπειες από μόνη την αδυναμία του να αποδείξει τους ισχυρισμούς του, η δε σιωπή του δεν μπορεί κατ' αρχήν να αποτελέσει βάση για την συναγωγή επιβαρυντικών συμπερασμάτων για τον ίδιο. Επομένως, δεν μπορεί να υποχρεωθεί να προσκομίσει αποδεικτικά στοιχεία, για τα πραγματικά περιστατικά που επικαλείται, ο δε εισαγγελέας και ο δικαστής δεν επιτρέπεται να θεωρήσουν αναπόδεικτα ή να απορρίψουν τους ισχυρισμούς του, με την αιτιολογία πως δεν ανταποκρίθηκε στο βάρος απόδειξης της αλήθειας αυτών, χωρίς όμως τούτο να σημαίνει και υποχρέωσή τους να αποδεχθούν, δίχως άλλο, ως βάσιμους τους ισχυρισμούς του, αν αυτοί δεν επιβεβαιώνονται από το αποδεικτικό υλικό, που αυτεπαγγέλτως και επιμελώς συλλέγεται (Α. Αλαπαντας σε Λαμπ. Μαργαρίτη, Ερμ. νέου ΚΠοινΔ, εκδ. 2020, τ. 1, σελ. 973). Πάντως, κατά την νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., πράγματι είναι ανεπίτρεπτη η συναγωγή της ενοχής από την σιωπή του κατηγορουμένου, εφόσον, όμως, δεν υπάρχουν άλλες αποδείξεις, ικανές να θεμελιώσουν μία ισχυρή υπόνοια ενοχής, οι οποίες να δικαιολογούν την απαίτηση μιας εξήγησης εκ μέρους του ενώ, αντίθετα, αν η κατηγορία στοιχειοθετείται με ικανές αποδείξεις, η συναγωγή επιβαρυντικών συμπερασμάτων από την σιωπή του, δεν ισοδυναμεί με μετάθεση σε αυτόν του βάρους απόδειξης και δεν προσβάλλει το τεκμήριο αθωότητας. Κατά την μάλλον κρατούσα άποψη, από το τεκμήριο αθωότητας επίσης απορρέει, ως ειδική αυτού εκδήλωση, η αρχή *in dubio pro reo*, σύμφωνα με την οποία : «Οποιαδήποτε αμφιβολία περί της ενοχής είναι προς όφελος του κατηγορουμένου ή του υπόπτου» (άρθρο 178 παρ. 3 ν. ΚΠοινΔ) και η οποία επεκτείνεται σε κάθε σχετικό με την ενοχή ζήτημα. Πάντως το Ε.Δ.Δ.Α., επί καταδικαστικής απόφασης, δεν επανεκτιμά τις αποδείξεις, που εξετάστηκαν από το εθνικό δικαστήριο, αλλά ελέγχει αν από το κείμενο της ίδιας της απόφασης προκύπτει ότι οι αμφιβολίες δεν αξιολογήθηκαν υπέρ του κατηγορουμένου και βεβαίως το ίδιο πράττει και ο Άρειος Πάγος, στα πλαίσια του αναιρετικού ελέγχου (Α.Π. 238/2021).

...»